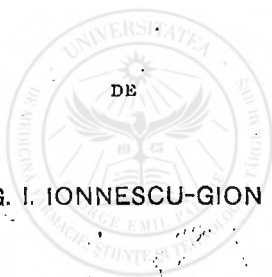

DIN

IȘTORIA CONTIMPORANA

ROMÂNILOR

GENERALUL FLORESCU

11346 C

8 - OCT. - G. I. IONNESCU-GION

15 JUN. 1973

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA THOMA BASILESCU, CALEA VICTORIEI, 29.

1894.

46-312 ✓

BIBLIOTECA IN ...
PSIHOLOGIA INTELIGENȚII

Memoriei
Generalului Florescu

Conferință ținută în ziua de 4/10 Decembrie 1894, în palatul Ateneului din București.

H. M.

19. 12. 1911

GENERALUL FLORESCU

Un mare poet a dis: să lăsăm timpului sarcina de a pune pe fiă-care la locul lui. Timpul e un mare magistru, care orânduesce lucrurile cu adâncă înțelepciune.

Cu alte cuvinte, Domnilor, și poetul, ca și ori-ce cugetător, vede cât de greu este a așeza, îndată după mörte, la locu-i legiuit, in Panteonul istoric al unei națiuni, pe un om ale căruï fapte aũ ridicat sus și'nalt puterea de viêtã a unui neam öre-care. — Nu e lucru ușor, din punctul de vedere al conclusiunilor, să faci istoriã contimporanã.

Istoria, a dis Michelet, *este reinviarea trecutului*, și mai acum vro trei ani, un alt istoric frances da uã definițiune și mai pitorescã istoriei, numind-o: *sciința care reinviözã din timpurï trecute pasiunile ce lumea aũ nu mai are*. Ast-fel fiind, Henry Houssaye cere ca, asupra faptelor ce reinviezi in povestirea ta, să se fi întins de mult încă liniscea etern-neturburatã a trecutului.

Istoricul, cred eũ, intrã in trecut întocmai cum că-

lătorul intră în catacombele Romei. Cosciugele se odihnesc în firidele lor de mii de ani, nu e nici uă mișcare, nu e nici un sgomot: pretutindenî domnesce tăcerea neîntreruptă a veciniciei. Acolo, mai mult și mai bine de cât în Campo-Santo de la Pisa, Dante ar fi găsit pacea sufletului și a inimei, — căci, între patimele lui și între patimele acéloră cari dormiaū acolo de secole somnul lin al fericitilor nu era, nu putea să fiă nici uă atingere și, deci, nici uă durerósă ciocnire.

Intr'asemenea temple, — așa dice: nemuritoare, — ale trecutului depărtat, istoricul intră cu mai mulți sorți și cu noroc mai mare, ca să găsească adevărul august, care va lumina pentru totdeuna lucrarea lui. Patimile adese-ori orbitore ale presintelui se sting și dispar la pórta unor asemenea temple. Intr'ensele, istoricul are să studieze uă altă lume, cu alte raiuri, cu alți deși. Senina înțelepciune și dumnezeiesca putere de evocare însoțesc toți pașii săi. El uită cu desevêrsire cine este, în ce timp trăiesce, de unde vine, pentru a trăi și, deci, a simți una și împreună cu lumea pe care o evocă, viă și plină de viêtă, din adâncul și diniscitul trecut al vécurilor:

Cuvêntul și judecata istoricului *de aci* asupra faptelor și ómenilor *de atunci* vor avé totdeuna mai multă greutate și vor fi mai lesne împărtaşite de contimporanii săi, — de cât cuvintele și judecata ce el ar rosti asupra unor epoce și personagie cari, prin firul vieței lor, intră în încalcita urzélă a intereselor și patimelor *de astăzi*. S'ar puté susține, Domnilor, că aceste *historiæ templa serena* sunt închise fără milă acelei părți din istoria timpurilor, numită istoria contimporană; s'ar puté susține că faptele celor cari ieri fuseră contim-

poranî cu noi și ađi trăiesc încă printre noi prin legăturile ce vieța lor a avut cu vieța noastră, nu pot fi judecate cu măsura istoriei; ier locul lor rămâne a li se da atunci când, în și prin timp, istoria le va deschide templele séle, albe de ori-ce patimî.

Gândiți-vé, rogu-vé, la legăturile vieței de ieri cu vieța de astăđi, uitați-vé la un întreg popor, condus de capii și de protagoniștiî lui, și dați-vé singuri séma de diversitatea infinită a intereselor și a patimelor de ađi, cari, in maximă parte, își aű răděcina și isvorul in patimele și interesele đilei de ieri.

Nusciű decă totdeuna presintele e plin de viitor; sciű ênsé că totdeuna el, presintele, ese din trecutul apropiat și că a rosti uű judecată asupra trecutului de ieri, va sé đică adese-ori a face sé țipe, când nu răcnesce, timpul de ađi, mult pătimașul presinte.

Oh! presintele, Domniî mei! presintele, ce copil teribil, ce geniű precoce și bolnăvicios! Ar prăpădi lumea, ar aduce potópe, ar pricinui cataclisme cosmice, decă doctorul *Măine* nu l'ar răpi fără milă de pe scena lumei și nu l'ar da pe mâna doctorului *Ieri*, care sé'l domoléscă și sé'l liniscéscă cu 'ncetul, cu încetul, in timpul nesfărșit al trecutului.

Mai 'nainte vreme, Domnilór, acéstă domolire și acéstă liniscire se căștigaű mai repede. Cu alte cuvinte, istoricul putea sé studieze fără patimă faptele și ómenii de cari cinčí-đeci de anî il despărțiaű. Eșiaű adică din istoria contimporană și intraű in istoria mai depărtată, in istoria modernă, ómenii și faptele, despărțindu-se pentru totdeuna de noi și rupênd ori-ce legătură cu timpul nostru.

Ađi, lucrul acesta nu mai e posibil. Un secol; uű

sută de ani nu sunt de ajuns ca să ne despartă de ceia ce a fost; s'ar crede că faptele și ómenii tot mai trăiesc; s'ar dice că itele și șuvițele, cari légă patimele nóstre cu patimele de-atunci, nu sunt încă pe deplin róse și nu au căđut tóte, pentru ca, cu liniscea cercetătorului, istoricul să intre in lume de acum uă sută de ani.

Uitați-vă la Napoleon I, de care uă sută aprópe de ani ne desparte. Hotáritu-s'au istoricii de astáđi să vedă într'ensul un geniú organisator, séu un ventură-lume, un cuceritor fără de sémén séu un frenetic după tun și pușcă. Ce e Napoleon I? Unii iți spun una, alții iți demonștră alta, și-apoi vin cei d'al treilea cu teorii nouă și ingenióse, basate și ele pe documente, și Napoleon mai apare și 'ntr'uă a treia ipostasă, într'uă nouă arětare. Se bat in capete lucrările asupra eroului de la Austerlitz. Unele îi recunosc totul; altele îi négă totul. Lumea crede când pe cei d'ântáiu, când pe cei d'al doilea, după cum suflă vèntul patimelor și intereselor đilei de astáđi.

Ađi, multămită cine scie cărei favorí populare, căđută asuprá-ți din chiar senin, te-ai ridicat pe un pedestal atât de înalt, in cât norii cerului iți récoresc fruntea; urechile-ți, rápite de plăcere, aud venind de jos, de jos de tot, imnurile, și laudele, și tãmáierile îmbětátóre ale unei multími delirante. Máine..... oh! máine, e cu totul altceva. Dintr'acea înáltíme ametióre unde te suise, favórea populară, printr'uă sguiditură venită ierăși din chiar-senin, te prăbușesce jos la pámènt, in cine scie ce vágăună a uitárei: Décă nu esci un ecuilibríst de mána ántáia, mai cu sémă in politică, ți s'au dus și șalele, și colóna vertebrală, și tot. Décă scii să

cađi ca pisica tot pe piciorre și c'un miorlăit de desfidere — după cum se dicea foarte serios mai țilele trecute in Academia de Științe din Paris, — atunci poți foarte bine să te sui ierăși pe pïedestal.

Cu favórea populară, cu judecata contimporanilor, n'aduce anul ce-aduce ceasul. *Les extrêmes se touchent..... et les externes se mouchent*, in materiă de favóre populară. Ađi esci sublim, mâne vei fi ignobil; ađi esci un eroú fără sémën, mâine vei deveni un laș mai mult de cât infam. Să negă meritul, se 'ntunecă lumina sórelui, se preschimbă pënë și natura faptului real, brutal, innegabil.

Și nu numai faptul de ađi e tractat ast-fel. Al' nu; se pervertesc și faptele de ieri, și faptele de alaltăieri, pentru că aceste fapte aú póte uă ușórá legătură cu faptul de ađi și, prin urmare, poți și dintr'ênsele să faci uă măciucă cu care să isbesci la mir pe potrivnicul de ađi.

— Domnule! domnule! striga mai deunăđi cu durerosă mirare un bêtrân: de vro 65 de ani cu care vorbiam despre domnia lui Stirbei-Vodă; domnule, cum se scrie ađi istoria!? Da bine, Domnule; am trăit pe vremile acelea; eram șef de masă la departamentul trebilor dinăuntru, și decí, vedeam multe și 'nțelegeam multe. Ađi, Domnule, când citesc scrieri despre vremurile acelea, imi vine să mă iéu cu mâinile de përul ce mi-a mai rëmas; imi vine să sber că nu e așa și ier că nu e așa. Cum să cređ eu că 2+2 fac cincí, și să ved cu ochii și să nu cred.

Liniscii pe interlocutorul meu povestindu-i cunoscuta istoriă cu Sir Walter Raleigh, inchis in Turnul Londrei, in timpul Reginei Elisabeta și indeletnicindu-se atunci cu scrierea unei istorii a lumii.

— Intr'ună zi, povestiam eu bătrânului meu scandalizat, într'ună zi Sir Walter Raleigh, aflându-se la una din ferestrele închisorei, vădu două omeni la porța închisorei că s'apucă la certy și-apoi la bătaia. Slujitorii închisorei eşiseră să se uite și, printre dênșii, erau vro două cari serviaû pe Sir Walter Raleigh în celula sa. După prânç, — căci trântela fusese de diminety, — Sir Walter Raleigh întrebă pe amendouii servitorii despre bătaia și ceru să 'i povestescă cum și ce fel s'a petrecut. Ambii nu sciaû că și el văduse trântela de la ferestruia Turnului. I-o povestiră, dér, spre adanca lui mirare, unul trase de pâr adevêrul în cea, altul îl trase de pâr în hâis. Primul nu se potrivía la povestire cu al doilea, și amendouii nu se potrivía cu adevêrul. Desgustat și descuragiat, Sir Walter Raleigh mai-mai că era să renunțe de a mai scrie opere istorice, vădend că e atât de greû firei omenesci să descurce și să lămurescă curatul adevêr.

— Așa dér, replică bătrânul meu, domnia lui Stirbei-Vodă nu are să fiă nici uă dată cunoscută ?

— Ba de loc; va fi cunoscută atunci când tôte legăturile ei cu patimele și interesele presintelui vor dispăre, și când cei ce vor studia-o nu vor căuta și nu vor găsi într'ênsa de cât curatul adevêr sciintific, adică istoric. Nici D-ta ênsă, nici eu, nu vom apuca vremurile acelea. Legăturile timpului nostru cu domnia lui Stirbei sunt prea multe și prea tari, pentru ca 50 seû 60 de ani să le tocescă și să le rupă. Peste două generațiuni ênsă după noi, domnia lui Stirbei va fi clasată în istoria cca adevêrată cu tôte bunurile și cu tôte relele sële. . . .

De altmintreli, Domnilor, decă, în cele-l'alte țeri, mai

cu sémă ale Apusului, greu este a scrie ceia ce se numesce istoria contimporană, apoi vă rog să vă gândiți puțin cât de mai mare și mai doboritoare este această sarcină în țera noastră, în Regatul României, țără eșită în lume de vro 73 de ani și trăind vieța cea adevărată numai de vro 34 de ani.

În istoria civilizațiunei unui popor bêtren, se alcătuesc, adese-ori inconscient, anumite norme, măsuri și calapóde în vieța trecutului, după felul și firea cărorora judeci și faptele presintelui. În virtutea adevărului matematic că douè călimi egale cu uă a treia sunt egale între dênsele, avënd norma neschimbată, a treia cătime, ieî un fapt din trecutul depărtat, antaia cătime, și cu invoirea tuturor il mësori cu normă de toți recunoscută. După această primă parte a operațiunei, ieî un fapt contimporan, a doua cătime, și demonstri că și el este egal cu norma, adică vine la măsură. Prin urmare, egale fiind între dênsele, vei fi îndreptățit ca să aduci și fapțului contimporan laudele ce, cu invoirea tuturor, ai adus fapțului din trecutul depărtat.

Acest lucru este posibil în Francia, în Anglia, în Germania, unde civilizațiunea își numără trecutul cu sutele de ani. Acolo esistă norme, măsuri, tradițiuni pe cari inovatorii cei mai năvêrlioși și curentecele mai puternice ale opiniunei publice datóre și silite sunt să le respecte.

La noi ênsè, lucrul acesta e cu desêvêrșire imposibil. Trecutul nostru depărtat se deosibesce atât de gróznic de contemporaneitate, în cât uă prăpastiă fără fünd le desparte pe unul de alta. La noi, nu e tradițiune, nu e normă, nu este măsură de toți recunoscută; n'avem tipar în care să facem să între și fapțul străvechiu și

faptul contimporan. Principiul matematic de care vorbiam mai sus nu e aplicabil, nici chiar in ruptul capului, in diferitele stadii ale istoriei române. Am eşit atât de des din legile firei; am luat-o de atâtea ori de-a rază pe câmpia progresului, in cât, nu într'una, nici in două, nici in nouă, ci in mai multe manifestațiuni ale propășirei noastre, noi suntem și astă-đi ceea ce Niebuhr dicea că am fost odată: *ein räthselhaftes Volk*; un popor enigmatic, un popor in firea căruia trebuie să pētrunđi adânc pentru ca să-ți dai bine seama de ce este și de cum a fost. La sfârșitul ori-cărei cercetări de felul acesta, vei găsi, spre marea ta mirare, că sunt atât de puține legăturile noastre cu trecutul pe calea civilizațiunei și dezvoltării românesce, in cât nu ai minți de fel, decât ai afirma astă-đi că, de uă sută de ani încóce, suntem *les fils de nos œuvres*, suntem copiii muncii noastre.

Ecă de ce e greu pretutinden, și e foarte greu la noi a face istoriă contimporană.

II.

Ast-fel stând lucrurile după umila mea părere, nici chiar prin gând nu'mi trecea, Domnilor, ca astă seră, cu desvelirea bustului Generalului Florescu, să fac uă pagină de istoriă contimporană și să am pretențiunea de a judeca definitiv faptele Generalului Ion Emanoil Florescu inaintea d-nielor vóstre.

Când Ateneistul *per excellentiam*, d. Constantin Esarcu, a hotărit ciclul conferințelor istorice și a pus asupra-mi

biografia Generalului Florescu, ași fi fugit nuscii unde ca să scap de această doboritoare sarcină. Dér d-vóstră scitiți fórte bine, când e vorba de Atheneu și d. Esarcu e la miđloc, atunci nu mai e scăpare. Să fugi în centrul Africei inexplorate, să te ascunzi în savanele Americi, să te perđi în ghieturile unuia din cele două popuri, d. Esarcu te găsesce, te prinde și te aduce. Când e vorba de Ateneu, d. Esarcu e fără milă, e inexorabil ca și destinul; d. Esarcu devine sinistru, ar stringe de gât un ministru, decă nu un minister întreg, dărmi-te pe un simplu ateneist.

— Trebuie, Domnule! a đis d. Esarcu, și eú unul, Domnilor, am ajuns să cred că atunci când Ateneul e la miđloc și d. Esarcu vorbește, lucrul nu póte se fiá decát așa cum il spune vice-președintele Ateneului.

Etă cum, Domnilor, în locul altor voci mult mai autoritate și altor pene mult mai competente, sunt adus eú astă séră a vorbi înaintea D-vóstre despre vieța și faptele Generalului Florescu, unul din luptătorii de frunte ai renascerei și afirmării nóstre naționale.

E bine 'nțeleș că cele ce vor urma sunt amintirile mele din timpul celor nouă ani de đile cât am cunoscut pe Generalul Florescu; sunt apoi povestirile unora cari aú binevoit se'mi arete pe Generalul Florescu în nisce părți ale activității lui, pe cari eú nu le cunosceam; sunt în fine apreciațiunile mele personale asupra uneia din viețele cele mai pline în fapte bune din tóte acele vieți cari s'aú jertfit, prinos de laudă și mărire, pe altarul patriei române.

Voiú intra îndată într'unele din aménunțele curat-biografice ale Generalului Florescu, și voiú enumera rând

pe rând tot ce dânsul a făcut și adus la 'ndeplinire în economia reorganizării statului român.

Permiteți-mi ănsă, mai 'nainte, de a face să trecă pe dinaintea ochilor D-văstre aceia pleiadă, acea nemuritoare cetă de luptători frunțași ai Romăniei, Golescii, Cămpinenii, Brătienii, Rosetti, Negri, Alexandri, Kogalniceanu, Florescu și atăția alții, legiune rară în istoria tuturor popórelor, unii mai entusiaști de cât alții: uă privelisce măreță.

Și 'n timpul când toți vor trece pe dinaintea ochilor noștri, pironiți asupra-le în admirațiune; când ne vom uita la ei cum se arătă incomparabili cu faptele și serviciile ce făcură pentru țera;—să ne întrebăm, Domnilor, decă acești ómenii aũ fost și s'aũ simțit fericiți de-alungul vieții lor?

Eũ răspund că toți, fără deosebire, aũ fost de-alungul minunatei lor vieți, atât de fericiți, în cât, nu noi, ei inșiși, de ar fi voit să caute în istoria ómenirii uă generațiune de ómenii ca a lor, ei nu ar fi găsit nici țera, nici generațiunea care se semene cu ei și țera lor.

Cu faptele, cu țera, cu timpul și mai cu sémă cu norocul lor, ómenii aceștia, născuți în România între 1815 și 1825, nu aũ sémén pe lume, în istoria universală.

Cu câțva timp înainte de mórte-i, după ce se întórsese de la Sigmaringen, de la nunta A. Séle Regale, Principelui Moștenitor, Generalul Florescu, tocmai la uă asemenea întrebare: «ai fost fericit, Generale?» imi răspundea cu următóarele cuvinte:

— Da, prietene. am fost și sunt fericit; căci, adesea, când sunt singur, capu-mi se plécă pe umeri, privirea'mi se perde cu drag în zarea nenumăratelor amintiri; ochii'mi se 'nchid pentru a vedé mai bine, și atunci,

intr'ună lume plină de frumuseți și albă de ori ce patimi, trec plimbându-mă ușor în mijlocul a mii de ființe, iubite sEU cunoscute mie de pe băncile scOLEI de la Sf-tul Sava din 1835 și pENE în palatele de la Sigmaringen 1893. Intr'acești 58 de ani, am străbătut cu frații mei Români, nu uă lume, ci mai multe lumI, nu un veac, ci mai multe veacuri; am trăit, nu uă viețA, ci mai multe vieți,—și'ți spun acestea, prietine, căci, cu limpede și netedă aducere-aminte, știu punctul de unde am plecat, și, ađI, cu drEpta cumpENă a judecAții. vED și 'nțeleg punctul unde am ajuns...

Ast-fel vorbia Generalul Florescu, Domnilor, și avea mare, nemărginită, neasēmuită dreptate. Toți, fără nici uă deosebire, Golești, Cămpineni, Rosetti, BrătienI, KogălnicenI au fost, în vijeliile vieței lor, atât de fericiți, în cât adeseori aveau tot dreptul să se întrebe: nu e ore vis? nu cum-va ardEtoREle dorințe și 'nchipuirI ale tinerețILOR nOSTRE ne stăpANESC și-acum intru atăta în cât se credem la bEtrănețe că avem înainte-ne realitatea?

Isi vEDuseră cu ochii nu un vis, ci tOTE visurile vieței lor. Și nu erau ore fericiți?

Ce erau biserica, scOLA, și armata, și vieța întrEgă a Românilor la anul 1819 când, la Rimnicul-Vălcei, se născu Generalul Ion Emanoil Florescu, fiu al Vornicului Manolache Florescu și al soției sELE, Zinca, născută Faca? Și ce fură biserica, scOLA, și armata, și 'ntrEga viețA socială a Regatului României în anul 1893, când generalul Ion Emanoil Florescu muri în București și i se făcu acea splendidă innormEntare, drept omagiu al unui întreg popor, adus muncEI și faptelor unuia din cetățenii sEI cei mai glorioși?

Străbateți, rogu-vE, pe drumul minței și al sciinței

acești 74 de ani din viața națiunii române; plimbați-vă pe calea bătătorită de Generalul Florescu și de toți cei-l'alți nemuritori fruntași ai reinviărei române, și veți dice, Domnilor, ca și mine, că toți au fost mai mult de cât fericiți, că toți au fost, cum se dicea în vechime, iubiți, peste măsura obicinuită, și de deși și de ómeni.

M'am gândit mult într'un rând să vęd dacă găsesc în viața unui popor fasa următoare: poporul n'are nimic, nici chiar siguranța zilei de mâne. Vine uă generațiune estraordinară de ómeni. Ca 'mpinși de un bold dumnezeiesc, aceștia toți plęcă în străinătatea cea luminată, și se pun la învățatură; și 'nvეტă, și vęd și pricep. Apoi, intrarmați cu mii de cunoscințe, ei se reintorc în țera lor. Cu uă credință mai mult de cât eroică și cu uă putere aprópe divină, acești ómeni își dic: trebue ca și țara nóstră să ajungă, pe calea civilisațiunei, acolo unde sunt astă-dí țerile în cari am învățat noi. Sunteți nebuni! esclamá cei bętráni; voiți să mutați muntele din loc! — Il vom muta! răspund cei tineri și se pun pe lucru. Muncesc 50 și mai bine de ani, și țera lor ajunge atât cât omenesce e posibil să ajungă acolo unde voiaú ei. Bętráni, acum, entusiasti tineri, nebunii de odiniórá, vęd, simt, gustă ferícirea și se miră ei însiși de norocul ce au avut. — E ca 'n basme!

Ei bine, Domnilor, nicăieri lucrul acesta nu s'a petrecut atât de complet ca 'n țerile române între 1830 și 1890. E ceva prodigios! Și acéstă civilisațiune ce ei aduseră din țerile luminate ale Apusului, nu e numai acea spoielă ușórá, dată vârfului piramidei sociale, cum Petru-cel-Mare, în plesnete și pocnete de knut, făcu

in Rusia; — nu; decât la noi spoiela fu p'alocure, apoi intr'aite multe și foarte multe lucruri și inovațiuni, principiile cele bune ale civilizațiunei apusene, prinseră tainice rădăcini în țările noastre, mulțămită admirabilei puteri de asimilare a poporului românesc.

Duhul Domnului, dorința viă a sfărămării jugului se arătaseră încă de mai 'nainte. Revoluțiunea francesă își întinsese luminele și binefacerile séle și asupra minților române de la 'nceputul secolului nostru.

Inainte de 1821, Filipescii, Crețulescii, Cornescii, Bălenii, Bălăcenii, Văcărescii, de uă parte plini de ideile umanitare ale Franciei secolului XVIII, ier de alta statornici in prejudițiile lor de ură și de simpatia pentru Turci și pentru Ruși, doriau neapărat uă schimbare, dar nu puteau să 'și dea încă bine séma de ce fel trebuia să fiă schimbarea.

In timpul Zaverii, in care Vornicul Manolache Florescu fu eterist și mavrofor, boierii cei tineri ar fi voit să scape țera de jugul turcesc, dér pe Tudor puținii il pricepură și încă mai puținii il ajutară. Inainte de 1821, doui-spre-dece tineri dintre aceștia, printre cari și Vornicul Manolache Florescu, semnară un act prin care se legaū cu jurământ că, de va fi să piéră in Eteria vr'unul din acești 12 apostoli ai viitorului, familia lui să fiă ajutată de cei rămași in vielă.

Venerabilul președinte al Ateneului, d. Nicolae Krețulescu, a comunicat in sesiunea anului 1890 Academiei Române un act care vėdesce aceste dorințe premergėtore de renaștere și de neatárnare, incolțite in sufletul și 'n inima Románilor, părinți ai luptătorilor celor mari.

De aceste vremuri, când era 'n vėrsta de 5—7 ani,

Generalul Florescu și aducea bine aminte. Din cauza opiniunilor liberale și eteriste ale tatălui său, Vornicul Manolache Florescu, și el, și mama, și tata, și totă familia erau când la munte, când la vale. ați în București, mâne la Brașov, altă dată ascunși la Vizurești, la moșiă. Ciumă, Turci, Manafi, Ruși, tot felul de bice dumnezeiesci, — câte uă lună de zile staū caii în grajd cu hamurile pe ei, gata să fiă puși la căruțe, ca să fugă familia la vr'ua moșie; seū peste graniță unde-va, — uă viață fără de hal, ca vai-de-lume. Generalul Florescu imi povestea aceste mândreți ale copilăriei lui în timpul Jubileului de 25 de ani de domniă ai M. S. Regelui când, ca președinte de consiliu, Generalul conduse frumósele serbări din 1891. Ii plăceaū aceste contraste de uă violență estraordinară și aprópe incredibile. Generalul se pricepea fórte nemerit să 'și alégă momentul, pentru a pune trecutul în fața presintelui.

Să reluăm firul biografiei:

Fu dat la școlă, după ce invēță și acasă, la Colegiu S-tului Sava, — și acēstă într'ua vreme când se mai aflaū încă boieri din cei bătrâni, cari credeaū că limba românescă nu este în stare să 'mbrace în vorbele ei ideile sciinței și literaturēi din timpul lor.

Generalul avu de conscolari la S-tul Sava pe următorii eievi: Dimitrie Brătianu, Ión Brătianu, Grigore Filipescu, Scarlat Filipescu, Ion Brezoianu, Costache Bălăcēnu, Costake Rosetti și d-nii Iorgu Ghica și Alecu Orēscu.

Acum 60 de ani, elevii colegiului S-tului Sava luaū de la profesorii lor și cunoșcințe, dér luaū mai cu sēmă iubirea de patriă și credința neinduplecată că *«voiesce și veī putē»* este adevērul cel mai elementar.

Câștigaū in liceū cunoșcințe, dēr câștigaū măi cu sēmă entuziasmul cel măi nemărginit. Profesorii de viță vechiă ai S-tului Sava aveau darul acesta dūmneșiesc de a face sē pētrundă in inimile elevilor lor tōte nobilele patimi ce incăldeau inimile lor.

Ion Brezoianu imi spunea : cānd incepea Aristia sē citescă sēū, măi propriū, se dīcă pe dinafară cānturī intregi din *Iliada* lui Omer, țintiam toți ochii in tr'ensul par'că stam cu dēnsul in fața zidurilor Troiei, gata la un moment dat să strigăm: *trăiescă Achille!* sēū *Vivat Agamemnon!*

Profesorul de sciințele matematice la S-tul Sava in timpul școlariții Generalului era neuitatul efor al școlilor, Petrache Poenaru. Cu el, elevii cursului superior eșiau adesea la țēră pentru a mēsură moșiele, ca odiniōră Lazăr cu școlarii sēi. Socotelile de mēsurătoare ale tinerilor Savisti erau măi adevērate și măi consciințioșe de cāt ale inginerilor străini, Nemții, aduși cu sute de galbeni de la Viena, *dinăuntru*, și cari făceau trebă de poruncelă și plecaū p'aci incolo. Moșia Vizureștii, proprietate a Vornicului Manolache, tatăl Generalului Florescu, a fost mēsurată acum 60 de ani de fiul sēū și de cei-l-alți elevi ai S-tului Sava, sub ințelēpta direcțiune a profesorului lor, nemuritorul Petrache Poenaru.

Poenaru îi punea sē mēșore moșiele, spre marea mirare a bētrānilor cari credeaū cā numai Nemții *dinăuntru* se pricep a mānu luneta și triangulațiunea, iēr Aristia, care măi făcuse teatru la Cișmeua Roșă cu Domnița Ralu Caragia, îi punea sē jōce teatru pe toți.

Mahomet, tragediă in versuri a lui Voltāire, tradusă

tot în versuri—oh! dăr ce versuri!—de Eliad lu jucat cam pe la 1833—34 de elevii S-tului Sava.

Generalul Florescu, pe atunci în vârsta de 14—15 ani juca rolul femeiesc al Palmirei, tânăra sclavă a lui Mahomet, ier Costake A. Rosetti pe acela al lui Zopir.

În prima *Critică dramatică*, apărută în *Românul* de la 19 Novembre 1857, sub semnătura lui C. A. Rosetti, citim între altele.

«Eram de 16—17 ani când născu Teatrul Național; eram unul dintre primii actori ce se esersău atunci «pentru întâia reprezentățiune, și lui i sunt dator cele «d'ântăiū cuvinte de amor, de onóre, de patriotism ce «buzele 'mī rostiră pentru întâia óră. El mă 'nvătă «pentru întâia óră a nu mă inchina la ómenī :

- Cine? Eū sē imī plec capul la farmece, la minciunī?
Sē tāmăiū unūi fanatec, se cred ale lui minciunī?

«El mă făcu a dice pentru tótă viēta mea :

Nu, d'a deilor dreptate Zopir fiă pedepsit,
Dacă libera mea mână și curată va vedé
A linguși viclenia și tâlharī a mângâia....»

Acestea le spunea în *Românul* sēū nemuritorul Costache Rosetti, ier Generalul Florescu ne povestīa odată în cabinetul d-lui Director general al Teatrelor cum se apucase cu Rosetti, într'un rând, în bufetul Camerei Deputațiilor, și repete scena II din actul I, dintre Zopir și Palmira, spre marea mirare a deputațiilor tineri. Aceștiā se uitaū lung la acești doui bătrāni cari, c'un entusiasm juvenil, recitaū versuri ce invētasera cu 50 de ani mai 'nainte.

La 1836, Generalul sfârșește studiile la S-tul Sava și este trimis la Paris.

În *Amintirile* séle, pagine trăite și deci interesante pentru trecutul nostru de erî, venerabilul președinte al Ateneului, d. Nicolae Kretzulescu, ne-a spus cu amănunte foarte caracteristice cu câtă sete și cu câtă pasiune acești tineri intrau în Paris și se afundau în civilizațiunea cea mai comunicativă, cea mai simpatică și cea mai omenescă, vrîu să numesc civilizațiunea francesă.

Cu *Amintirile* lui Alecsandri, cu *Scrisorile* d-lui Ion Ghica și cu *Amintirile* d-lui Nicolae Kretzulescu ne putem face uă ideeă completă despre pregătirea tuturor tinerilor Români, Munteni și Moldoveni, la lupta uriașă ce aveau să întreprindă în țera lor, după întorcerea de la învățatură.

Armele, cariera militară atrăsese, încă de pe băncile școlei pe tînărul Florescu. După ce sfârșise liceul la S-tul Sava, Domnul Țării, Alexandru Ghika, rudă a sa despre mamă, îl făcuse sublocotenent în simburele de armată ce aveam acum 60 de ani.

Plecă la Paris pentru completarea studiilor. Viეტă studenților la Paris de acum 60 de ani, venerabilul d. Nicolae Kretzulescu ne-a arăt-o foarte pitoresc în *Amintirile* séle. Să adaugem că generalul stete șese ani de zile la Paris; patru ani îi petrecu pregătindu-se la liceul Saint-Louis pentru școla de stat-major, și doi ani urmă cursurile acestei școli superioare, al căreia director, Generalul Apic, îngriji cu deosebită simpatia de studiile tînărului Florescu.

Când se întorse în țera la 1842, Adunarea Națională a Țării-Românesci alesese de Domn pe Principele Ge-

orge Bibescu. Când ténérul Florescu veni la Bucurescî după şese ani de şedere in Parisul lui Ludovic-Filip, la început rămase ca doborît de violența contrastului ce vedea că este între lumea in miđlocul căreia trăise și între lumea părinților și concetățenilor sei. Totul, dér absolut totul era de făcut.

La întórcerea in țără a tuturor acestor incomparabili luptători trebuie să se fi petrecut, Domnilor, ceia-ce se petrece in sufletul emigrantului german seu italian care, părăsind orașele cele mari și cu civilizațiune bătrână ale Germaniei și ale Italiei, merg să-și incerce norocul in Statele-Unite ale Americi de Nord seu in Brasilia Americi de Sud. Guvernamentul statelor acestora dau emigrantului biletul locului ce va posede in miđlocul pădurilor feciorelnice ale Americi. Emigrantul plécă intr'acolo cu inima tresaltând de speranță și cu capul vijiind de ilusiuni. Ajunge lângă pădurea unde locul îi este dat. Tăcerea, singurătatea locului pe care n'a mai călcat picior omenesc, pustiul cu ecoul prelung al marilor întînderi inconjoră pe emigrant din toate părțile. Cu brațele încrucișate și ca 'mpietrit in loc, el se uită in giuru-î și nu uă dată ci de nenumerate-óri inghetul descuragiării îi infioră și-î stringe inima. De este tare de ângeri, să birue pe el insuși și—apoi se iea la luptă cruntă, cu pământul sêlbatic și dușman, nepăsător și rece. De nu, fuge ingrozit, ne mai uitându-se îndărăt.

Tot astfel, Domnilor, Golescii, Brătienii, Kogălnicenii, Florescu se uitară lung și cu fior in fața muncii ce aveau să începă. Ba încă, mai mult decât pionierii Americi, ei avură încă un potrivnic, și anume

vechia stare de lucruri. Aveau întâiu să dărime, adică să facă să dispară vechiturile unui trecut nenorocit, și pe urmă să începă noua clădire. Lucrare de uriași! Alții s'ar fi descuragiat. Entusiaștii noștri, din contră, primiră, prin supraomenesca greutate a lucrării, un bold și mai puternic, un îndemn de tot biruitor.

Bibescu-Vodă dade ténérului Florescu însărcinarea de a organisa armata română, în limitele obligațiunilor ce ne impunea situațiunea noastră de acum 50 de ani. Florescu creă atunci prima școlă-militară; menită a forma oficeri pentru toate cadrele, și cu toate viltorile prin cari țera avea să trecă péné la Stirbei-Vodă, Florescu îngriji și ajută școlă miliară cu uă iubire de părinte.

Urmă operațiunile armatei ruse în Transilvania la 48—49 și urmă și pe acelea tot ale armatei ruse la Dunăre, la 1854. Muncea fără răgaz, pentru ca să vedă odată esistând, în adevăratul înțeles al cuvântului, uă armată românescă.

De la 1842 și péné 1876, adică în decurs de 34 de ani, sub domniele Principilor Bibescu, Stirbei, Alexandru Ión I Cuza și Carol de Hohenzollern, Generalul Florescu a creat și continuu îmbunetățit următoarele instituțiuni ostășesci: școlă militară unde fu multă vreme și profesor, organizarea pe un picior european a armatei în Muntenia și a armatei în Moldova înainte ca cele două principate să fi avut uă singură și unică armată; tot sub principele Cuza, două arsenale, unul la Bucuresci și altul la Tergoviște; școlă de pirotecniă tot la Bucuresci, școlă de cavaleriă, școlă de sub-oficeri, școlă pentru formarea oficerilor din armata teritorială.

In timpul Principelui Carol, între 1871 și 1876, ca Ministru de război, Generalul Florescu continuă organizarea armatei sub înalta direcțiune a Domnitorului. Generalul clădește casarme și spitale, înființează birourile, organizează ambulantele, institue așa numitele tabere de instrucțiune, înființează atelierile militare, supune semnăturii Domnitorului o mulțime de regulamente, supraveghează serioșitatea examenelor de grade, începe conferințele, ofițerilor, fondează cluburile militare, și cu mult discernământ, trimite misiuni în străinătate.

In fine, după câte mi se spun, patru divizii active fură înzestrate cu tot materialul necesar pentru timp de război. La concentrările ce se făcură la diferite epoce între 1871 și 1876, față fiind și trâmizi străini. Generalul Florescu își vede munca de 34 de ani pe deplin încoronată în teorie: In practică, războiul independenței din 77—78 o încoronă de asemenea cu corone cari poartă in istoria Regatului României numele de Grivița, Plevna, Râhova, Smârdan și altele.

Tot in 1893 Generalul Florescu ne spunea că cea mai fericită zi din plina lui viață a fost ziua de 8 Octombrie 1878, atunci când armata română, sub comanda Domnitorului Carol I, a intrat in București.

— Am plâns atunci, prietene, ne dicea dânsul, am plâns lacrimile cele mai calde de fericire și de recunoștință către Dumnezeu cel pre înalt, care mi permite să văd armata cum era sub Bibescu-Vodă, și cum era sub Vodă Carol, după războiul independenței. — Și 'ntr'adevăr, Domnilor, rar mi s'a 'ntemplat să văd o iubire mai adâncă și mai înduioșată de cât iubirea Generalului Florescu pentru armata română.

La Iași, în 1891, după înmormântarea nemuritorului Kogalniceanu, nu știu ce regiment se întorcea la casarmă. Eram pe jos cu Generalul. Oficerul salută. Generalul răspunde. Ostașii mergeau mândri și frumoși: Generalul se opri și mi se părea că-i sorbe cu privirea, că-i înfașă pe toți cu nemărginita-i iubire paternă.

Și de aceia, Domnilor, nu cred să fi fost vre-odată vr'un colonel, vr'un oficer, vr'un caporal care, salutând pe Generalul Florescu, să nu fi părut a-i dice din salut: nu puțin, ci mult îți datorim, Generale, din cele ce suntem astăzi.

În timpul războiului independenței, prin vocea nemuritorului Alecsandri, ostașii dăseră Generalului Florescu:

Noi toți din depărtare, pe al morții câmp de pradă,
Cătam a zări în soare lucind bătrâna-ți spadă;
Și-a noastră ostășime, în foc iuțindu-și pasul,
Doria, cerca prin tunuri, ca să-ți audă glasul.
Căci astă via, jună, eroică armată
Sub Cuza și sub Carol prin tine-a fost formată,
Și ție cu dreptate se cuvenea onorul
Fruntaș de-a fi în luptă, tu, organizatorul.

Apoi, mai la vale, mângâierea poetului se exprimă ast-fel:

Amice, fii pe pace, alin' a ta durere,
În tot oștenul astăzi tu vezi uă mângâere,
Căci, astăzi, tot Românul cunoște, simte 'n sine,
Că arma strămoșescă s'a ascuțit prin tine,
Și când privești stindardul cu ochi plini de uimire,
Stindardul viu tresare cu-uă mândră fălăire!

După războiul independenței, fără să se fi vorbit de

mai 'nainte, foarte mulți din colonelii, și generalii, și căpitaniii noștrii, venind prin Bucuresci, mergeau la Generalul Florescu, care cu câte un hanger, care cu câte uă pușcă damaschinată, ori cu vr'uă ghiulea, ori cu vr'un alt suvenir din Bulgaria. Și toți, cu fiescă iubire, l'inchinau aceluia care muncise din timpul lui Bibescu-Vodă și Știrbei-Vodă la alcătuirea acestei armate, menite spre biruință.

Generalul Florescu privia pe toți colonelii și pe toți generalii de astăzi ca pe copii lui. Și de aceea, la mörte-i cu toții își cerniră spadele, și tunurile, și inimile, căci murise acela care, mai presus de ori-ce, îi iubise în viață.

Mulțămită acestui dar prețios și dulce de a inspira simpatia cea mai trainică, era destul să cunoscă pe Generalul, pentru ca să'l iubescă ca pe un părinte.

Țăranii de la Vizurești, de la Sălcuța, Cornet și Odobesci din Dâmbovița l'adorau, pentru că nu erau, și nici nu sunt mulți proprietari cari să facă pentru țărani ceia ce făcea, bunióră la Sălcuța, de la 1844, de când o stăpânia, Generalul Florescu. A le cumpăra vite, a le zidi biserică, a da tóte lemnele trebuincioase pentru zidirea de case igienice, a ajuta în anii de lipsă ca 1866, 1879 și 1880 pe locuitorii cu bani și cu porumb; a le da haine, a pune farmacia curței seale la dispozițiunea locuitorilor de pe proprietățile lui, era pentru Generalul Florescu lucrul cel mai firesc. Cu uă deosebită pricepere, Generalul scia să vorbescă țăranului, în nota lui, cu cuvinte neós românesci și cu uă blândețe într'adevăr părintescă, cum imi spune în scrisórea sa, D. Ionescu, primarul actual al Cornetului, din jud. Dâmbovița.

- Ceia ce era uă adevărată pasiune pentru Generalul Florescu, lucrul pentru desevêrșirea căruia ar fi fost în stare să muncéscă și și nópte, era scóla. La țără, în Dâmbovița, avea douê scóli și îndată ce sosia din București prima sa visită era închinată scólelor din Odobesci și din Sălcuța. Cărți de premie, recompense învățătorului, material didactic, Generalul era fericit când putea să le ofere scólei.

În capitală Generalul fusese de la 1880 Aprile și pênă la 1882 tot Aprile vice-președinte al Societății pentru învățatura poporului român. La 1882 fu ales președinte și de atunci pênă la mórte, în 1893, Generalul fu ales continuu președinte al scólei, afară de anul 1887—1888. Scólei acestia, Generalul, în unire cu a doua a sa soție, Domnița Alina Stirbei, dărui casele séle din strada Știrbei-Vodă, pentru că scóla normală pentru învățatura poporului român fu una din instituțiunile cele mai iubite ale bêtănêților lui. Impărțirea premiilor la elevii normalisti, într'acéstă sală a Ateneului, era pentru el una din serbările cele mai de sémă ale anului. Voia să sciă despre tóte ale scólei, și elevii cei silitori și talentați erau suiți în slăvile iubirei séle. Era prim-ministru în 1891, imi scrie directorul acesteï scóle și cu tóte acestea lása la uă parte tot pentru a'mi da mie instrucțiunile necesare pentru buna și potrivita cărmuire a intereselor scólei. În timp de 5 ani de zile, Generalul a făcut la Scóla Normală un curs de artă militară. Elevii mai în vêrstă, aceia care peste un an aveau să fiă învățători, se uitau cu admirațiune și ascultau cu drag pe acest bêtân ostași-profesor, care vorbea cu un entusiasm de ténér despre vitejiele strămoșilor.

Unul dintr'acestia, învățător în Gorj, îmi scrie următoarele :

— Cunosc pe domnul General de când îmi era profesor. De la d-nia sa, pe lângă altele am învățat răbdarea și tăria în urmărirea țintei ce ne propunem. Nu uit și nu voi uita nici uă dată tonul pătuns de și blajin al d-lui General când, intrerupându-se din lecție, începea cu sfaturile și ne dicea totdeuna : să nu vă așteptați hăeți, nici la fericiri, nici la petreceri prin satele pe unde aveți și vă duceți. Învățătorul cinstit și luminat are să lupte greu și într'una și cu cărciumarul, și cu arendașul, și cu primarul, și chiar cu sub-prefectul. O să simțiți în dese rânduri că vă apucă desgustul, că vă coprinde obosela, că vă dobără desnădejdea. Piedici de tot felul și neazuri fără număr veți întâmpina în calea voastră. Să nu vă perdeți, băeți, tăria de ângeri ; să lăsați să trecă ziua cea neagră și înviorându-vă din nou, să vă gândiți că, la talpa casei în patria română, muncitorii cei mai folositori sunteți voi, învățătorii. Gândiți-vă la mine care lupt într'una de 55 ani, și n'am avut nici uă dată nici un moment de descurajare. Să mergem înainte și totdeuna Dumnezeu va fi cu noi . . . De cuvintele acestea ne aducem aminte, continua meritosul învățător, căci, nu uă dată, ci de sute de ori de-alungul unui an scolar pricină de descurajare, de oboselă și de desnădejde întâmpinăm în calea noastră de învățatori.

De altmintreli, domnilor, nimeni nu scia mai bine ca Generalul Florescu să pună lucrurile la locul lor și să vedă în ce mod s'ar lămuri uă situațiune foarte incurcată. Principele Alecsandru Ion I Cuza ghicise cu minunata-i știință de oameni acest dar, tactul suprem

al Generalului Florescu, și de aceea în Iuliu 1860 avu curagiul să 'l numescă ministru de război în Moldova, pe el, un Muntén, fără nici uă legătură în Iași și în totă Moldova. Tactul, simpativitatea, gentilețea și blândetea Generalului Florescu făcură minuni acolo, cum au făcut minuni ori de câte ori prilej le-a fost dat să se arête. Nici uă dată Generalul Florescu nu a ținut pică pe cineva. Cu cât înainta în vârstă cu atât bună-tatea lui devenia mai mare, cu atât interesul ce arêta instituțiunilor noastre de cultură devenia mai părintesc.

Era uă plăcere neasemuită să veđi pe acest bătrân, falnic, frumos și mare, ascultând cu uă atențiune neobosită, în întrunirile ateneistice de la d-nii Urechiă și Take Ionescu, pe toți conferențiarii cari veniau să 'și desvolte preliminar înaintea societăței conferințele ce aveau să țină înaintea D-vostre. Un document nou, uă nouă teoriă, un amênunt încă necunoscut asupra istoriei noastre naționale îl interesa și adese ori îl bucurau ca pe un ténér cu inima plină de iluziuni. Generalul Florescu era adese-ori, decât nu totdeauna, mult mai ténér de cât cei tineri cari 'l înconjura și acesta multămită acelui insecabil entusiasm, care e nota caracteristică a fericitei lui generațiuni.

Intr'acele neuitate consfătuirii ateneistice, bună-tatea, dulcêța, nemărginita simpatia a Generalului străluciau mai cu osebite. Noi eram fericiți pentru că aveam în mijlocul nostru pe acel bătrân frumos și mare, în ființa căruia vedeam întrupându-se cu fală trecutul de entusiasm și de credință al patriei;—el era fericit, pentru că vedea realizat încă unul din visurile tineretei sêle: luptele literare, științifice și artistice pe pământul românesc.

Crescea inima maiestosului și blândului ostași, și cresceau într'una iubirea și venerațiunea noastră pentru dânsul.

Intocmai după cum în bătălia, căpitanul, cu gestul și cu vorba, cu avântul și cu focul care-i însuțesc puterile, își inflacă soldații și, ca pe nisce smei, îi aruncă într'un cuget și 'ntr'ua simțire în contra liniilor dușmane;—tot ast-fel Generalul Ión Emanoil Florescu însuția puterile noastre cu energia, credința și entusiasmul său în veci tinere.

Indoiéla și scepticismul, desilusiunea și descurajarea nu mușcară nici odată din inima lui. Cum s'ar fi indoit și cum s'ar fi descurajiat sufletul Generalului Florescu când, în răsălătirea unei vieți atât de pline, el își văduse toate dalbele-i visuri realizate, când tot ce dorise i se alesese, pôte adese ori și mai strălucitor de cât văduse el prin inchipuire?

Pentru el cuvintul *imposibil* nu esista în fața voinței. Într'un iuruși de credință și de entusiasm, piedica era 'nlăturată, greutatea biruită, réua-voință înfrénată, dușmânia domolită, și Generalul mergea înainte, înalt, frumos și mare, cu surisul adimenitor pe buze, cu privirea curată și impunătoare, întindénd mânele în dreapta și în stânga și părénd a dice tuturor:

— Urmați-mé, Domnilor, e vorba de Bine, de Drept și de Frumos în patria română!

Vor răsuna în totdeuna, Generale, aceste cuvinte și aceste îndemnuri în inimile noastre. Te vom vedé înainte-ne, și vă vom vedé pe toți, o incomparabili luptători pentru mărirea némului nostru, vă vom vedé înainte-ne ori de câte ori va fi vorba să 'ncepem pentru gloria României vre-ua spornică lucrare,—și vă vom

vedé, Prea Bunule, nu ca astăcli, în maiestatea rece și nemișcată a marmorei, ci ca în viața-vă de pene mai alaltăeri, plină de bilșuguri și neobosită la fapte bune.

V'ați înălțat la locașul celor fericiți în mijlocul mahnirei unui întreg popor care v'a spus la toți ceia ce-sunt sigur! istoria va scrie în paginile-î neperitoare că, adică, n'ați luptat luptă deșertă, n'ați venit țintă ne-bună, n'ați visat zile de aur pe astă lume de amar,— ci că, din contră, luptele toate vi s'aun isbândit, ținta cea sfântă v'ați atins-o, visele de aur ale tinereței vi le-ați vedut cu ochii într'ua viață lungă și plină de gloriă.

Noi cari rămânem, v'am si voit, Generale, și pe tine și atâția alți luptători de frunte, v'am si voit nemuritori cu trupul, după cum sunteți nemuritori cu faptele, și v'am si voit ast-fel pentru ca, întocmai ca stâncele neclintite în mijlocul valurilor mării, voi rămânând între noi, să ne si arătat dîlnic ce aun putut face uă iubire fără de margini, uă credință mai mare ca muntele și un entusiasm de toate biruitor.

44.312.

